

YOSH ER-XOTINLARNING OILAVIY QADRIYATLAR TO'G'RIDAGI TASAVVURLARINI EMPIRIK TAHLILI

S.N.Ismoilova¹

Mas'ul muallif: Ismoilova Sarvinoz
Nemat qizi, QarDU tayanch
doktoranti.

Accepted: 10 Sentabr 2026
Published: 10 Sentabr 2026

Copyright: © 2026 by the
author(s). Licensee Buxoro xalqaro
universiteti ilmiy axborotnomasi.

Iqtibos uchun: Ismoilova, S. N.
YOSH ER-XOTINLARNING OILAVIY
QADRIYATLAR TO'G'RIDAGI
TASAVVURLARINI EMPIRIK
TAHLILI / S. N. Ismoilova //
Buxoro xalqaro universiteti ilmiy
axborotnomasi. — 2026. — T. 9, №
1. — B. 102–105.

1. QarDU tayanch doktoranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada hozirgi zamon yosh oilalarida shakllanayotgan muammolarning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari va ularga psixologik yordam ko'rsatishning o'ziga xos jabhalari haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: yosh oila, yosh yigit va qizlarni oila hayotiga tayyorlash, er-xotin munosabatlari, oilaviy rollar, oilaviy ziddiyatlar, milliy qadriyatlar, psixodiagnostika, psixokorreksiya, psixologik maslahat.

ЭМПИРИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ПРЕДСТАВЛЕНИЙ МОЛОДЫХ СУПРУГОВ О СЕМЕЙНЫХ ЦЕННОСТЯХ

Аннотация. В данной статье рассматриваются социально-психологические особенности проблем, возникающих в современных молодых семьях, а также методы и условия оказания психологической помощи, направленной на решение этих проблем.

Ключевые слова: Молодые семьи, готовность юноши и девушки к созданию семьи, супружеские отношения, семейные роли, семейные конфликты, национальные ценности, психодиагностика, психокоррекция, психологическое консультирование.

AN EMPIRICAL ANALYSIS OF YOUNG SPOUSES' PERCEPTIONS OF FAMILY VALUES

Abstract. This article discusses the socio-psychological characteristics of the problems that are currently forming in young families, the methods and conditions of psychological services aimed at solving problems.

Keywords: young families, readiness of a young man and a young woman to start a family, marital relations, family roles, family conflicts, national values, psychodiagnostics, psychocorrection, psychological counseling.

Mavzuning dolzarbligi. Jahonda integrasiyalashuv jarayonlarining chuqurlashuvi sharoitida mamlakatlar ijtimoiy munosabatlaridagi global o'zgarishlar oila instituti, uning mavqe'i, tarkibi, tuzilishi, funksiyasi, vazifalari va faoliyatiga sezilarli tasir ko'rsatmoqda. Bugun ko'plab rivojlangan mamlakatlarda oila an'alarining buzilishi va oilaviy munosabatlarga yondoshuv keskin o'zgarayotganligi natijasida ajrimlar soni ortib borayotgani, noan'anaviy nikoh shakllari paydo bo'lib, nikohsiz tug'ilgan bolalar soni yil sayin ko'payotgani, ota yoki ona qaramog'idan mahrum bo'lgan bolalar soni ortib ketayotgani sababli butun dunyoda oila manfaatlari kafolatlarini yangi mazmunda taminlashning institutsional asoslarini takomillashtirish zarurligini keltirib chiqarmoqda.

Shunday ekan, mamlakatimizda ham oila-nikoh analarini kompleks o'rganish, ularning hali yaxshi o'rganilmagan ijtimoiy va etnopsixologik jihatlarini ilmiy tadqiq etish jiddiy ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqotning metodologik asosi sifatida shaxsning shakllanishida milliy-psixologik o'ziga xoslik va umuminsoniy qadriyatlarning yagonaligini belgilovchi umumilmiy metodologiya: psixik hodisalarni tadqiq etishga kompleks yondashish (B.G.Anan'ev), funksional tizimlar konsepsiyasi (P.K.Anokhin), determinizm tamoyili (S.L.Rubinshteyn, A.N.Leontev). Shuningdek, tadqiqotda sharq mutafakkirlarining, mamlakatimiz etakchi psixolog olimlarining oilaviy turmush, er-xotin munosabatlari va inson kamoloti to'g'risidagi ta'limotlariga, Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoev ma'ruzalarida ilgari surilgan oilaviy turmush va undagi muammolarni hal qilishga yo'naltirilgan g'oyalarga asoslandik.

Tadqiqotning usullari. Oilaviy munosabatlar tajribasini kuzatish, suhbat, biografiya, faoliyat natijalarini tahlil qilish, anketa, test, matematik-statistika metodlaridan foydalanildi. Shuningdek, zarur empirik materiallarni olishga xizmat qiluvchi A.M.Jabborov va S. Ismoilovalar tomonidan "Ijtimoiy psixologik so'rovnom" (IPS) dan va A.N.Volkovning "Rolli kutilmalar va nikohga da'vogarlik" metodikasidan foydalanildi. Olingan miqdoriy natijalarning ishonchlilik darajasini aniqlash maqsadida Styudent kriteriysi va K.Pirson korrelyasion tahlil usuli qo'llanildi.

Hozirgi zamon oilalarida nizolarni keltirib chiqaruvchi sabab va omillarni aniqlash hamda ularning salbiy natijalarini ilmiy asoslash maqsadida A.N.Volkovning «Oiladagi

rollar va nikohga davogarlikni aniqlash» metodikasiga murojaat qildik.

Mazkur meetodikada er-xotinning jamiyat azosi sifatida muvofiqligi, jinsiy munosabatlari, maishiy-xo'jalik yuritishdagi hamfirkirliigi, ota-ona va tarbiyachilik vazifasi, ijtimoiy faolligi, -psixoterapevtik va tashqi jozibadorlikdan iborat qadriyatlariga oid jihatlari baholanadi.

Metodika o'tkazilgandan so'nggi materiallar uch bosqichda qayta ishlanadi:

1. Er-xotinlarning rollarga to'g'ri moslashganligi, nikohga da'vogarlik va oilaviy qadriyatlar shkalalari bo'yicha individual ko'rsatkichlari tahlil qilinadi. Bunda er-xotinlarda oilaviy qadriyatlar ierarxiyasi haqidagi tasavvurlari tavsiflanadi. Ularning oilaviy munosabatlardagi roli xatti-harakatlari, oiladagi funksiyalarini bajarishdagi faolliklari izohlanadi.

2. Yosh er-xotinning oilaviy qadriyatlar haqidagi va roli ustanovkalar yuzasidan tasavvurlari qiyosiy tahlil qilinadi.

3. Ushbu bosqichda oiladagi shaxslararo munosabat va o'zaro refleksiya xosil bo'lishi jarayonida er-xotinlarni ularga yuklatilgan rollari mosligi darajasi 3-7 oilaviy qadriyatlar shkalalari yordamida dalillanadi.

Izlanishimiz natijalarini qayta ishlash jarayoniga tayanib, dissertatsion tadqiqotimizda ilmiy ahamiyatga molik baza yarata olishga erishdik.

Yosh er-xotin munosabatlarida psixologik sog'lom nuqtai nazarni yaratish, shaxslararo munosabatlarning maqsadga muvofiq kechishi uning a'zolari, xususan yosh er-xotinlarning oilaviy qadriyatlarni qay darajada kundalik turmushda namoyon qilishlariga bog'liq. Shu bois, tadqiqot natijalariga murojaat qilaylik. Yosh er-xotinning oilaviy qadriyatlar to'g'risidagi tasavvurlari yuzasidan olingan natijalar quyidagicha ifodalandi.

5-jadval

Yosh er-xotinlarning oilaviy qadriyatlar to'g'risidagi tasavvurlari

№	Oilaviy qadriyatlar shkalasi	Ko'rsatkichlar ball hisobida	t(Styudent mezon qiymati)	pqiymati	
		Er	Xotin		
		M m2	Mm2		
1.	Jinsiy munosabatlar, hamda jinsiy munosabatdan qoniqish	7,500,46	6,430,32	t=1,10	p≤0,05
2.	Ijtimoiy faollik namoyish etish	6,190,43	9,710,71	t=2,24	p≤0,01
3.	Maishiy-xo'jalik ishlarini yuritish	6,430,32	7,500,46	t=1,10	p≤0,05
4.	Ota-ona tarbiyachi vazifasida	7,320,54	7,620,72	t=3,13	p>0,05
5.	Er-xotinlarning shaxs sifatida bir-biriga mosligi	6,500,57	7,100,59	t=1,00	p≤0,05
6.	Emosional-psixoterapevtik holatlar	5,500,41	7,300,57	t=1,80	p≤0,05
7.	Tashqi jozibadorlik va o'ziga jalb eta olish	8,320,78	8,200,56	t=2,00	p≤0,01

Ushbu metodikaning birinchi mezon bo'yicha «jinsiy munosabatlar, hamda jinsiy munosabatdan qoniqish» darajasini aniqlashga qaratilgan bo'lib, ularni jinsiy munosabatda muvofiqligi, bir-biriga mos kelishi ikki juftlikni hayoti jo'shqin va tavsilotlarga boy, xushchaqchaqlik kayfiyatida hukm surishini kafolatlaydi.

Olingan natijalar taxliliga qaraydigan bo'lsak, «Jinsiy munosabatlar, hamda jinsiy munosabatdan qoniqish» bo'yicha olingan natijalar ahamiyatli farqlarda (t=1,10, p≤0,05) kuzatildi. Natijadan kelib chiqib shuni aytish mumkinki, milliy qadriyatlarimizda oiladagi ikki juftlik o'rtasidagi jinsiy munosabatlarni ochiq gapirish, jinsiy nomutanosiblik yuzaga kelganda, mutaxassislar maslahatini olish, yoki ikki yosh er-xotin utirib bafurja o'rtada kelib chiqayotgan kamchiliklari haqida so'zlashib muammoni bartaraf etishi, uyat sanalgan. Biroq natijalarga qaraganda er-xotinlarning xar ikkalalarida ham ko'rsatkich o'rta darajadan yuqori chiqqanligi buni tasdiqlab turibdi.

Er-xotinlarni jinsiy aloqalardagi qoniish xissini uyg'un yoki uyg'un emasligini gapirmasligi ham bir tomondan oila sirlarini tashqariga chiqarmaslikdek fazilatga egaligini ko'rsatadi. Biroq bazi hollarda kichik, aytishga uyat sanalgan hodisalar ham keyinchalik ajrim xolatigacha olib borishini unutmashimiz lozim. Sir emaski jinsiy nomutanosiblik, qoniqish xissini qondirilmashligi insonda ham tibbiy ham ruhiy buzilishlarga sabab bo'lishi mumkin. Buni sir tutish bilan birga oila davrasida muammoni kattalar bilan, mutaxassislar bilan maslaxatlashgan holda hal qilish eng adekvat yondashuv sifatida baholanadi.

Olingan natijalar o'ta yuqori deb ham bo'lmaydi, sababi respondentlar besh yilgacha bo'lgan oilalarni o'z ichiga oladi. «Jinsiy nomoslik» bu simpatiya his qilmaslikdan darak beradi. Sir emaski inson ko'ngliga buyruq berib bo'lmagani kabi, yigitni o'zi yoqtirmagan qizga uylantirish ham majburlab bo'lmas vaziyatdir. Viloyatlardagi tuman-qishloq ayollarini endi – endi sekinlik bilan uquvi oshgan sayin ular oilani funksiyalarini anglab bormoqda. Jinsiy qoniqishni bo'lmasligi

erning xotinidan ayro bo'lib ishlab, yashashi ham sabab bo'ladi. Olib borilgan tadqiqotimizdan ishonchsizlik, xiyonatga moyillik kabi omillarni ham guvohi bo'ldik. Yoshlikda yaxshi tarbiyalangan qiz eri undan uzoqda bo'lganda emosiyalar qo'zg'alishiga ro'yxushlik bermaydi. Aksariyat hollarda ajrimlarda ishtirok etib, ayollarni turmush o'rtoqlari uzoqdaligi sababli xiyonatga qadam qo'rganligini eshitishimiz mumkin. Farzandlarimizni shu holatga tushmasliklari uchun ham ularga yoshlik chog'idan kerakli sharoitlarini taminlab berishimiz, talim-tarbiya jarayonida oilaning mohiyatini, oilaviy qadriyatlarining muqaddasligini tushuntirib borishimiz zarur.

Navbatdagi mezon bo'yicha «Ijtimoiy faollik namoyish etish» ko'rsatkichida ahamiyatli farq ($t=2,24, p \leq 0,01$) kuzatildi. Ushbu mezonda xotinlarning ko'rsatkichi erlarinikiga qaraganda yuqoriligi bilan farq qiladi. Albatta erlarda ham bu ko'rsatkich past baholanmagan. Har ikkala yoshning ijtimoiy faolligi, jamiyat ravnaqi uchun, mustahkam oilani barpo etishda, ilmiy-ziyoli farzandlarni o'stirishda muhim tayanch bo'lib xizmat qiladi. Ijtimoiy faollik inson hayotida har bir daqiqada bizga zarur bo'ladi. Oilada ijtimoiy barqaror muhitning yaratilishi kelajakda hamma rejalarni bosqichma-bosqich tartib bilan amalga oshirishlarida, va tasavvurlaridagi oilaviy baxt proektsiyasini amaliyotda ko'rsatishlarida tayanch vazifasini o'taydi. Umuman olganda etnik qadriyatlarimizdan kelib chiqsak, o'zbek ayollari har tomonlama mukammal bo'lishini taqazo etadi. Boshqa davlatlarni xotin-qizlarini hayotda tutgan o'rni o'zbek ayollarinikidan tubdan farq qiladi.

Keyingi mezon «Maishiy –xo'jalik ishlarini yuritish» bo'yicha olingan natijalarda ham ahamiyatli farq ($t=1,10, p \leq 0,05$) kuzatilganini guvohi bo'lishimiz mumkin. Bu shkala bo'yicha erlarga qaraganda ayollarda sal yuqori chiqqanligini bu ularni oiladagi ishlarga befarq emasligini, saranjom-sarishtalikka etibor berishini, oiladagi yig'ilgan mulkka nisbatan ehtiyotkor munosabatini anglatadi. Erlarda o'rta darajadan sal yuqori. Erar ham qisman bo'lsada o'z mulkiga ehtiyotkor bo'lishi, uyda erkaklar shug'ullanadigan ishlarga ham betasir emasligini namoyon etganlar. Biroq ayrim hollarda ushbu pozitsiyani o'rni almashib qolayotganini guvohi bo'lamiz. Zamonning shiddat bilan rivojlanishi pirovardida ayol va erkaklarni ayrim oilalarda roli almashib qolgani achinarlidir. Biz bu kabi salbiy xolatlarini oldini olish uchun farzandlarimizga yoshlik chog'idanoq tarbirkorlik sifatlarini, oilani boshqarishda eng zarur bo'lgan vazifalarni bajara oladigan qilib tarbiyalashimiz lozimligini taqozo etmoqda. Agar biz hududiy imkoniyatlar asosida tadbirkorlikni kuchaytirmas ekanmiz ijobiy natijalarga erishishimiz mushkul bo'ladi. Maishiy –xo'jalik yuritish vazifalarini bajarishda bazi oilalarda ota-onalarning o'zlari ham no'noqligini guvohi bo'lishimiz mumkin. Bu borada «Maxalla fuqarolar yig'ini» da to'rt oyga bir marta bo'lsa ham tushunchalar, takliflar berilib borishi ham, albatta ijobiy samarani keltirib chiqaradi.

Navbatdagi «Ota-ona tarbiyachi vazifasi» buyicha olingan natijalarda ahamiyatli farq ($t=1,10, p \leq 3,13$) kuzatilmadi. Natijalar yosh er-xotinning ikkalalarida ham yuqori ekanligini va javoblar tutashganligini ko'rishimiz mumkin. Bizni o'zbek mentalitetimizdan ota-ona qanday mavqeda bo'lmasin, sharoiti o'rta yoki past bo'lishi yoki individual tipologik xususiyatlari qay tarzda bo'lmasin farzand tarbiyasi eng muhim ustuvor vazifalardan deb qadriyat sifatida qaraydi. Oilalarda nizo bo'lishiga qaramay, farzandi uchun oilasini buzmagan qancha oilalarni bilamiz. O'zbek oilasi uchun farzandni yaxshi edirib ichirish, uni kerakli extiyojlarini qondirish uchun butun vujudi bilan xarakter qilib yashaydi. Bu bizga qadriyatlarimizdan meros bo'lib qolgan bo'lsa ajabmas. Natijalarda farq kuzatilmasada o'ta yuqori deb ham bo'lmaydi. Farzand tarbiyasi inson hayotida har qachongidan muhim sanaladi. Farzandlari to'ulg'aygunigacha bo'lgan davrida yoshga bog'liq turli xil inqiroz bosqichlaridan o'tadi. Farzandlarning har bir inqirozli jarayoni ota-onalar uchun juda og'ir o'tadi. Chunki yoshlikda erkalatib o'stirgan farzandimizni ulg'aygan sari xulq-atvorida o'zgarish kuzatilishi, bazida farzandini taniy olmayotgandek tuyuladi va ushbu holat ota-onani farzandini inqiroz davridan engil chiqib ketish yo'llarini qidirib topishga undaydi.

Navbatdagi mezon «Er-xotinlarning shaxs sifatida bir-birlariga mosligi» bo'yicha olingan natijalarda ahamiyatli ($t=1,00, p \leq 0,05$) farq kuzatildi. Bu ko'rsatkichni erlarda xotinlarga qaraganda biroz yuqoriligi ko'rishimiz muki. Biz mavzu doirasida foydalanilgan «ijtimoiy psixologik so'rovnoma»ning natijalarida ham eng yuqori o'rinlarda turgan tendensiya, xarakter jixatdan yoshlarning bir-biriga mos tushmaganligini bunga misol qilib keltirishimiz mumkin. Oilada ikki yosh er-xotinni bir-birlariga har tomonlama mos tushishlari ham oiladi simpatiyani bardavom bo'lishida xizmat qiladi. Bu erda erning natijasi baland chiqishi, ayolini unga «mos emas» «bir gapni tushuntirish qiyin» kabi e'tirozlarni kelib chiqishiga sabab bo'ladi. Xarakter jixatdan bir-biriga mos tushmasligi oilada ko'plab nizolarni keltirib chiqarishiga asos bo'ladi. Juftliklarda uchraydigan simpatiya bu butun barcha ijobiy tuyg'ularni yuzaga keltiribgina qolmay, balki kamchiliklarni ham u qadar jiddiy emasku, deb ko'z yumushlariga ham sabab bo'ladi. Demak ko'rinib turibdiki, shaxslararo munosabatlarda ham suhbatdosh xarakter jixatidan sherigiga mos tushishi kerak, shunda muloqot ijobiy, pozitiv hamda samarali bo'ladi. Oilada er-xotin o'rtasida xarakter nomosligi mavjud bo'lsa, bir-birlarini arzimas «pashshadek» xatolarini xam «fildek» talqin etishlariga olib boruvchi vaziyatlarni keltirib chiqaradi.

Keyingi mezon «Emosional-psixoterapevtik xolatlar» bo'yicha olingan natijalar quyidagi ahamiyatli farq ($t=1,00, p \leq 0,05$) kuzatilganidan darak beradi. Bu natijadan erlarga qaraganda ayollarni ko'rsatkichi biroz yuqori chiqqanligini guvohi bo'lishimiz mumkin. Biz emotsional hissiy holat deganimizda avvalo, er-xotinning oiladagi emotsional liderlikni, sog'lom psixologik muhitni, xissiy emotsional qo'llab turish kabi fazilatlarini o'z ichiga oladi. Endi bir tarafdin ayollarni bergan natijasi yuqoriligidin xursand bo'lishimiz mumkin ammo, bu holat ularni oilada liderlikka da'vo qilmayabdimikan, degan farazni beradi. Bunga misol qilib yuqoridagi «Ijtimoiy faollikni namoyish etish» mezoni natijalari bo'yicha ham ayollarni ko'rsatkichi erlariga qaraganda yuqori chiqqanligini aytishimiz mumkin. Bugun zamon shiddat bilan rivojlanayotgan bir davrda bolalar tarbiyachisi bo'lgan onalarni tadbirkor, bilimli, o'ziga ishonadigan bo'lishini ham ijobiy tomonlari bor albatta. Biroq o'zbek millatiga xos bo'lgan qadriyatlarda oilaning ustuni hisoblanadigan erkaklarni pozitsiyasini saqlab qolish uchun farzandlarni yoshlik chog'idan ideal tasavvurlarini to'g'ri shakllantirish muhimligiga etibor qaratish lozimdir.

Keyingi «Tashqi jozibadorlik va o'ziga jalb eta olish» mezoni bo'yicha olingan natijalarda ahamiyatli farq ($t=2,00$, $p\leq 0,01$) kuzatildi. Ushbu shkala bo'yicha har ikkala er-xotinlarda ham natija yuqori ko'rkichda ifodalangan. Er-xotinlarning yoqimtoy juftlik bo'lishi, bir-biriga emotsional mos ekanligini bildiradi. Tashqi jozibadorlikka kiyinish odobi, tashqi qiyofasi, yuz ifodasi, so'zlashishda muloyimlik, odob-ahloq qoidalariga amal qilish muhim o'rinda turadi.

Er-xotin o'rtasidagi oilaviy munosabatlarda bir-birlariga nisbatan yoqimli yoki yoqimsiz bo'lishdek vaziyatlar did bilan kiyina olish, xusni o'ta chiroyli bo'lmasada o'zini yaxshi tuta olishdek xislatlar shaxslararo refleksiyada simpatiyani vujudga keltiradi.

Xulosa o'rnida aytadigan bo'lsak, oiladagi shaxslararo munosabatlar tizimi murakkab bo'lib, uning asosiy tayanchini er bilan xotin o'rtasidagi munosabatlar tashkil etadi. Bu munosabatlar yosh er-xotinning hayoti va faoliyatida namoyon bo'lib, uning sog'lom psixologik munosabatlar ko'rinishini oilaviy qadriyatlarining shakllanganlik darajasi belgilaydi. Bugungi kunda oilaviy qadriyatlar o'zida bir qator ijtimoiy-etnik jihatlarni: jinsiy munosiblik, shaxs sifatida identifikatsiyalashganlik, maishiy-xo'jalik, ota-ona tarbiyachilik, ijtimoiy faollik, emosional psixoterapevtik, tashqi jozibadorlikni meyorli rivojlanganligini taqozo etadi.

Oiladagi ajrimlarni oldini olishda avvalo biz oilada kelib chiqishi mumkin bo'lgan ziddiyat sabablarini o'rganib chiqib, oilalarda sog'lom psixologik munosabatlarni taminlashda eng muhim omillardan turmushgacha tasavvurlarni real xayotga mos kelmasligi, farzandsizlik, yoshlarni noo'rin rashk-qizg'anish tuyg'ulari, qizlarni yoshlik chog'idan tartibli, intizomli, hayotda zarur bo'lgan qoidalarga amal qiladigan, bo'ysunuvchan ruhda tarbiyalash bugungi kunda talab qilinadigan sifatlardan ekanligi dalillandi.

Oilalarda sog'lom psixologik munosabatlarni ta'minlaydigan qadriyatlarining meyorida bo'lmasligi, yosh er-xotinlar o'rtasidagi munosabatlar tizimining shakllanmaganligi, turmush qurganiga besh yil bo'lmagan yosh oilalarda adaptiv xarakterni kuchaytirish kerak ekanligi, ulardagi «Real men» va «Ideal men»ni muvofiqlashtirish uchun ularga ota-onalar va mutaxassislar tomonidan yordam ko'rsatish kerakligini zamonaviy oilalarda turli nizolarning kelib chiqishini bartaraf etishga xizmat qilishi aniqlandi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

- [1] O'zbekiston Respublikasining Oila kodeksi: (2007 yil 1 maygacha bo'lgan o'zgarish va qo'shimchalar bilan) .- Toshkent: Adolat, 2007. - 192 b.
- [2] Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. T.: "O'zbekiston" NMIU, 2017. -488 b.
- [3] Abdurauf Fitrat. Oila. - T.: Manaviyat. 2000. -112 b.
- [4] Jabborov A.M., Abduqahhorova G. Milliy psixologiyaning shakllanish manbalari. -Qarshi: "Nasaf", 2017.-72 b.
- [5] Рубинштейн С.Л. Битие и сознание. -М., 1957. -172 с.